

ТИЖНЕВИК - REVUE HEVDOMAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 34 (92), рік видання III. 21 серпня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 21 серпня 1927 року.

У парижському консульстві ССРС залунали револьверні стріли. В одміну од усіх інших атентатів, що їх було спрямовано на большевицьких представників, парижський атентат, як здається, не мав жадного політичного запілля.

Стрільяла малограмотна проста донська козачка в швейцара совітського консульства. Првда, цей швейцар був колись козачим старшиною, зрадив на користь большевиків, робив совітську кареру і т. и., але не за це козачка поранила його.

• Вона хотіла повернутися додому, бо маючи малу дитину, не мала, з чого жити, і не знаючи за собою жадної політичної чинности, гадала, що її пустять на Дон, де б вона, за допомогою родичів, могла б такськ улаштувати своє життя.

Але не так сталося, як вона гадала. Її справу тягли-затягали, саму її пересилали з одної установи до другої, примушували чекати та чекати, не знаючи скільки часу, не даючи навіть ніяких обіцянок на майбутнє. Три місяці нещасна жінка вчащала до консульства і нарешті дійшла до такого стану, коли людина не здає вже собі справи з того, що робить, а замість того з розпуки кричить на гвалт, б'є вікна, стріляє чи стріляється. І скінчилося тим, що вона, сама не знаючи для чого, вистрїлила в першого, хто стояв на її дорозі, хто був для неї втіленням совітської установи, яка замучила її фізично і морально.

• Факт дрібний, справа назовень не ефектовна. Немає в ній складної гри політичних сил, голосного відгону тих чи інших політичних гасел, що могли б сколихнути одразу широку опінію європейських мас.

Це просто побутова картина, така буденна й звичайна для всіх тих, хто мав чи має нещастя належати до совітських «підданих», така дивна і незрозуміла для європейця.

Що то за режим, од якого мусіла втікати проста жінка, селянка, для якої політика не брат, не сват, а просто далека, чужа і незрозуміла справа? Що то за держава, яка не пускає своїх громадян до дому? Що то за консульство, яке не допомагає їм у біді на чужині, нехтує навіть жінкою з немовлятком на руках? В який спосіб усе це могло статись в Європі, в самому її серці — в Парижі?

Питання ці ще не встали перед європейською опінією. Але вони неминуче встануть, коли справа дійде до свого логичного кінця — до публічного суду, коли її деталі буде змальовано перед французькими присяжними.

Досі чужинці бачили здалека лише совітські фасади, забарвлені прикрасами на європейський кшталт. Парижський атентат розкаже їм про те, що діється там, за цими фасадами, яка чинність і якими методами провидяться в середині за замкнутими дверима. На європейців гляне звідти звірине обличчя совітського режиму, не прикрите дипломатичними ввічливостями та ідеологічними еківоками, страшенно огидне.

Поганенький револьвер, з якого малограмотна козачка, тримаючи дитину на руках, стріляла в якогось там совітського швейцара, розкаже французам, — а за ними й цілому світу, — більше, ніж то могли б оповісти многотомні друковані описи большевицьких страхіть. Бо всі описи в той чи інший спосіб можна спростувати, але дрібного факту жіночого атентату заперечити годі, бо стався він не в Москві, а в Парижі.

Криза в компартії на Україні.

Для кожного, хто хоч трохи знає історію національних рухів у західній Європі, ясно, що так званий союз совітських республік переживає еволюцію, дуже подібну до тих рухів, які розвивалися в бувшій многонаціональній Австро-Угорській монархії.

Пробував де-хто порінювати сучасну революцію на сході Європи з великою французькою революцією 1789 року. У де-кого з політиків з'являлася думка, що, мовляв так, як французька революція остаточно сформувала єдину французьку націю (*une et indivisible* — єдина й неділима, — цей вираз російські монархісти запозичили у французьких якобінів), — подібно ніби й велика російська революція

створить єдину націю із усіх племен, які заселяють східну Європу й північну Азію.

До речі, сам Ленін в відомому «Сборнику Соціал-Демократа», що був виданий р. 1916 за кордоном, ставив в національним питанні тезу, що «перемога пролетаріату» приведе до злиття («сліяння») націй. Навпаки відомий большевицький історик М. Покровський перебуваючи в час світової війни в Парижі на еміграції, доводив, що після революції Росія розпадеться на самостійні національні держави, і з окрема вказував на те, що головна роля в розпаді російської імперії належатиме Україні. («Див. «Красная Летопись» 1925 р.).

Безперечно, велика французська революція зміцнила французську націю. Революція поставила французського селянина й міщанина перед небезпекою чужоземного вмішування у внутрішні справи Франції. Революційність французів була разом з тим патріотична. Слова — *citoyen* і *patriote* — означали тоді широкого революціонера. Революція проти аристократії й монархії як притягала до себе маси, що, напр., альзасці, по національності німці, охоче асимілювалися з французами й почували себе французськими патріотами.

Але зовсім інший шлях слався для революції на сході Європи. Поряд з пануючою російською нацією тут жили вже сформовані інші народи, що ні за які «великі й багаті милости» не хотіли й не хотять втрачати свого національного обличчя. Тому то большевизм, виступивши на початку, як партія по суті й по формі централістична й асиміляторська, мусів переорієнтуватися й удавати з себе прихильника «самоозначення аж до відокремлення». Цей клич Ленін і його товариші перетолкували так, що, мовляв, пролетаріат пануючої нації має повинність агітувати за відокремлення, а робітництво націй поневолених мусить домагатися «братерського союзу».

Розуміється, цей софізм не оправдав тих надій, які на нього покладали провідники большевизму. Довелося московським комуністам збройною рукою приневолювати робітників і селян не-російських народів до радянського союзу. Були, правда, і між поневоленими народами романтично настроєні елементи, які вважали, що світова революція вирішить усі питання, коли й за радянської влади цими народами керує Росія, як було за царського режиму. «Синя птиця» світової революції, за якою гналися ці незрідка ширі й по своєму чесні «націонал-большевики» не дала себе наздогнати. Чим далі, все ясніше стає й найзавзятішим комуністичним головам, що світова революція є простісенський міт, героїчна легенда. Тим більше розчарування охоплює комуністів і у тих країнах, що їх держить у ярмі Москва. Московські комуністи, хоч не зруйнували світа, за те навіть на погляд російських буржуазних ідеологів, виконали патріотичне діло, урятували велику Росію від розпаду, примусили Кавказ та Україну прийти «на поклін» у Москві.

Але положення комуністів поневолених національностей значно гірше. Вони для «збурення світа» пожертвували таким «буржуазним предрасудком», як національна самостійність, і ось тепер мусять перед розбитим коритом ждати у моря погоди. Вони бачуть, що москов-

ський центр, як вампир, висмоктує всі живі соки з поневолених країн, і вони не сміють проти цього протестувати, а навпаки, мусять помагати. Комуністи українські, грузинські і т. д. живуть на своїй власній території чужими чужинцями: для громади своєї країни вони «запроданці, зрадники, перевертні», а для московського центру вони все таки підозрілі. їм не вірять, бо а н у ж «кров заговорить» і колоніяльні комуністи схотять рівноправности з комуністами московськими» Єдине, що лишилося комуністам «другого сорту» — це робота на культурній ниві. Але й тут московське око побачило «шовінізм» та «ухили» від лєнінського канону.

Як відомо, погляд московського центру на національну політику не має принципового характеру. Москва мириться з національними мовами й культурами остільки, оскільки вони помагають поширювати ідейний вплив Москви між не-російськими народами. Справедливість, рівноправність націй — це для Москви порожні слова. Українізація, як формулює Затонський, це найкращий спосіб «залізати в душу» українському селянинові, який люто ненавидить московських окупантів. Проводять не дерусифікацію, а і м е н н о у к р а ї н і з а ц і ю, бо на що українізувати українців? Ні, компартія українізує свій окупантський чужий Україні урядовий апарат, бо Москва свідомо не хоче, щоб в а п а р а т і були в значній числі українці.

Так званий совітський апарат на Україні має характер виразно російський, бо складається в пригноблюючій більшості з росіян та з русифікованих жидів. Українці, коли й є, то лише для «запаху», та й то на нижчих щаблях адміністративної драбини. Тим то й виходить що напр., в Харьківськiм комісаріяті юстиції української мови не почуєш, і навіть українці з Галичини, що там служать, поволі відвикають говорити по українському.

Звичайно, не всі комуністи української національности можуть проінятися логикою Затонського, який подібно до Смердякова в романі Достоевського «Брати Карамазови», віддає першенство «нації умной», що має право панувати над «весьма глупой». Є між членами КПБУ й такі, що заявляють право своєї національної культури на самостійний незалежний від московських зразків розвиток. Коротко сказавши, й між комуністами українцями з'являються люде, з н а ц і о н а л ь н о ю а м б і ц і є ю. Ці комуністи-культурники хотіли б провадити дерусифікацію, насправжки, розуміючи, що без цього їхня позиція буде завсігди хистка й непевна, бо на них панує погляд в компартії, як на «мужву», гарматне м'ясо. Як же провести ту саму дерусифікацію городів на Україні? Рецепт Москви — українізація совітських службовців не-українців, щоб апарат комуністичної влади міг «не заглядаючи в словник» (вираз Петровського) розмовляти з «мужиком». Москва не хоче, щоб на Україні город і село складали єдину культурно-психичну спільність, бо це є головна ознака нації; ні Москва й далі хоче при допомозі з московленого города панувати над українським селом. На цьому ґрунті, власне, й виник конфлікт між комуністами-українцями та московськими централістами. Ще минулого року в Харьківськiм «Комуністі» йшла полеміка між Затонським і

Солодубом про напрям українізації. В цій полеміці Затонський оброну позицію Москви, а Солодуб з свого боку доводив, що в інтересі «світової революції» лежить дерусифікація міста на Україні. Цю дерусифікацію комуністи-українці хотіли б провадити тим способом, що в державний апарат та в підприємства мали б прийняти в більшому числі українців, також в вищих і середніх школах відсоток українців мусі би збільшитися, щоб таким чином утворювалися кадри українського кваліфікованого робітництва й інтелігенції. Але ще не дійшло до здійснення цих планів, як з Москви почулося грізне: «асади назад!» Піднявся крик про «український шовінізм», що, мовляв, в Донецькім басейні хотять українізувати росіян і т. и.

Але на ділі, як же стоїть та українізація, про яку стільки прокричали російські публіцисти, червоні і білі? А ось як. Навіть творів найбільшого українця -- Шевченка не постаралися видати Харьківські «українізатори». Приміром Харьківський «Червоний Шлях» пише:

«До 1925 року Шевченкових творів майже зовсім не було на ринку» (ч. 4 1927 р.) Аж нарешті в 1927 р. всі видавництва країни гуртом спромоглися видати 32.000 примірників поезій Шевченка. На Шевченка грошей немає бо його поезія викликає духа боротьби проти національного й усякого иншого поневолення. Зате на «твори» Валеріяна Поліщука, цього брудного розбещеного щенюка, кошти пливуть так, що він матиме скоро «повний збірник».

Російське державне видавництво друкує своїх класиків м і л і о н а м и п р и м і р н и к і в. А вся совітська Україна з тридцятьма мільонами людности має аж у 8 році окупації всього нещасних 80.000 примірників свого Кобзаря. В кожному селі компартія примушує нашу людність ставити пам'ятники Ленінові, бо він, бач дуже прислужився до «визволення країни». А Шевченко ще й досі не діждав свого пам'ятника в Київі, хоч він ніби то по смерті записаний в компартію. Ось маленька ілюстрація: на весні 1927 в Академії Наук в Київі було засідання в справі пам'ятника Шевченкові. Доповідач Дорошкевич «гадає, що слід уже фіксувати й термін (нарешті!): ч е р е з ч о т и р і роки ми повинні мати пам'ятник Шевченкові в Київі» («Черв. Шлях». ч. 5 1927 р.).

А як подала компартія про збільшення українського елемента в школах? Ось приклад, як поділяються студенти вищих шкіл у Харькові в 1925 -26 році:

Діти робітників	— 30,2 відс.
Діти селян	— 20,4 відс.
Діти службовців	— 41,3 відс.
Діти буржуазії	— 8,1 відс.

(Див. «Туберкулез в городе и на селе». Харьків. 1927 р.).

Картина цілком ясна: харьківські школи переповнені не-українським елементом. В наведених процентах можна припускати, що якихось 25 і од сили 30 відс. можуть бути українцями, все ж инше н е у к р а ї н с ь к е, бо ми добре знаємо національний склад совітської бюрократії та буржуазії. Що ж до робітництва, то хоч український пролетаріят і складає більшість усього робітництва на Україні, але

українці й тут «пасуть задніх», виконують працю некваліфіковану, отже їм не до вчення своїх дітей, бо нізашо.

Як бачимо віз українізації стоїть і досі там, де був перед кількома роками. Невпинно росте, піддержана Москвою, перевага російського елемента, сильного як не числом, то якістю свідомого своєї ролі пануючої нації. Звичайно, можна дозволити оперу на «хахляцькій» мові, бо ж ще москаль-чарівник знав, що «хохол нікуда не гадітся, но голос у него харош», але Москва добровільно ніколи не допустить, щоб апарат пригноблення зробився українським.

Цю стару істину забули комуністи-українці, і тому над де-ким з них розпалася хмара московського гніву. Навіть тих большевиків, які свою вірність Москві припечатали кров'ю українського народу, не пошкодила компартія й віднесла їх до «ухилистів». «Росправу» над цими підозрілими з національного боку комуністами вже виконано, коли скинуто з посади комісара освіти Шумського. Але, щоб надати цьому характеру загального, центральний комітет комуністичної партії України звернувся з окремою заявою до виконуючого комітету комуністичного інтернаціоналу. Звичайно Комінтерн ухвалить все, чого бажає Москва, бо він же живе на гроші совітського правительства.

Заява КПБУ неглибоко-плескато пробує з'аналізувати національні відносини на Україні, намагаючись підвести під факт національної боротьби економічний фундамент. З одного боку, — пишеться в заяві, — росте на Україні московський шовінізм, з окрема між радянською бюрократією, яка «тисячами ниток зв'язана з тими, що обслуговують союзні апарати». Ця бюрократія використовує централізацію, «цілком потрібну для зміцнення совітської влади», в напрямі боротьби з е к о н о м и ч н и м і к у л ь т у р н и м р о з в и т к о м н а ц і о н а л ь н и х р е с п у б л і к ».

Але цей московський шовінізм не турбував би всяких насланих із Москви Постишевих та Кагановичів, коли б с другого боку не виявлялася відпорність української людности проти московського шовінізму. Заява КПБУ всі причини зросту української національної відпорности бачить у впливах «глітаїв», багатих селян. Мовляв, народне учительство, не вдоволене тим, що совітська влада мало платить, теж підпадає під ідейний вплив глітаїв. Словом, на думку комуністів лише багатий селянин має інтереси в самостійній Україні, а бідні селяне й робітники вірні Москві. Дивна річ: коли селяне в Китаї, в Мароко, в Індії, чи в інших колоніальних країнах борються за свої права, то Москва видає цілі маніфести до революціонерів, вихваляє їхні «національні армії» і не ділить там селянства на «глітаїв», і «незасможні». Але на Україні потрібно торочити всякі вигадки про «глітайню» замість того, щоб признатися: совітську владу на Україні в однаковій мірі ненавидять і багаті і убогі селяне, бо вона не дає їм жити. Це ж відноситься й до українського свідомого робітництва. Воно ненавидить московську окупацію й хоче незалежної України.

Комуністичні теоретики в своїй заяві зазначають, що по містах України зростає українська інтелігенція ворожа до большевицько-московської ідеології. Комуністів України трубує те, що й угодовці з

рядів української інтелігенції «розчарувались у своїх надіях на переродження радянської влади, схиляються тепер до анти-радянської платформи». Ця інтелігенція хоче «тримати курс на зв'язок з буржуазією Європи, протиставляючи інтереси України інтересам інших радянських республік».

Це все б могла обминути компартія України мовчанкою, віддавши лише відповідні накази «по лінії ППУ». Але національні ухили залізли й у саму компартію між її членів, які не вірять у добру волю Москви провадити таку політику, що була б корисна українському народові. Ці члени КПБУ, — як зазначає заява, — старалися підірвати довіря в масах до насланих із Москви комуністів та сіяти чутки про КПБУ, як про «носивельку російського шовінізму». Одночасово ці комуністи з національною амбіцією виступали проти слухняних виконавців московських вказівок, називаючи їх ренегатами і «презреними малоросами».

Заява КПБУ дає «ідейне» виправдання розправі над комуністами типу Шумського, Хвильового і др. Мовляв, — це все «спроби політичного оформлення української дрібної буржуазії», —проти яких слід боротися як найгостріше.

А тому — роспи його!

Історія свідчить безперечними фактами, що у всіх національно-визвольних рухах 19-го і 20-го століття в західній Європі робітництво відігравало велику роль. А Центральний Комітет КПБУ ввесь український національний рух приписує «дрібній буржуазії», так ніби пролетаріатові немає ніякого діла до незалежності своєї країни! Та ще ж Енгельс колись писав, що робітництво поневоленої країни бореться в першу чергу за національну самостійність. Невже ж українське робітництво в цьому відношенні представляє собою виняток? Ми швидко схилюємося до авторитету Енгельса, ніж до слів московських сатрапів на Україні.

«Комуніст-українець справді почуває себе пасинком партії», — так писав Шумський 3-го лютого 1927 року до Центрального комітету КПБУ. Навіть комуніст-комісар чує себе чужим між експонатами московської колоніальної політики на Україні... Що ж казати про пригноблені Москвою міліони українських робітників і селян?

Москва вже дала відповідь «ухилистам» із КПБУ. Де-кого «вчистили» — інших, як Шумського, висилають в Пензу чи що для «культурної роботи». А для цілого населення України видано закон про «рівноправність» української і російської мови на території України. Російську мову визнано обов'язковою по всіх школах совітської України.

Московщину на Україні штучно піддержують, зате на тих українських територіях, що не входять у склад совітської України, провадиться безоглядна русифікація вже без згадування про «рівноправність мов». Приміром, кореспондент Харківських «Вістей» подає такі факти про положення шкільництва між українською людністю на Донщині:

«В Донецькій окрузі (центр Ростов) налічується за даними ста-

тистичного бюро 200.000 українців, а шкіл українських на всю цю масу не то 16 не то 20» (28 квітня (1927 р.).

Не вважаючи на переможницький тон резолюцій і статей большевицької преси про відлучення від комуністичної церкви Шумського з товаришами, положення КПБУ зовсім не таке блискуче. Опозиція в Москві на чолі з Троцьким і Зінов'євим не має ґрунту в масах. Вся та боротьба має швидче характер персональної гризотні претендентів на диктатуру. Інша річ національна опозиція на Україні. До дискусії в рядах КПБУ прислухається вся Україна, бо національне поневолення — це давня наболіла болячка для кожного українця.

Можливо, що всі комуністи з національною амбіцією принесуть щиро сердечне каяття і будуть помилені й знову посажені на високі посади. Але цим недуги не злічать, лише заженуть ще глибше в середину. Це неминуче, бо де-далі рідшають ряди «реєстрових комуністів» все більше з'являється й між ними таких, що тверезо оцінюють положення України — колонії Москви — і напрям розвитку українського народу до самостійності. В 1919 році комуніст Василь Шахрай писав у своїй конфіскованій з наказу совітської влади брошурі «До хвили», що — чи в наслідок сприятливих міжнародніх відносин, або власними зусиллями українських робітників і селян Україна таки буде самостійною державою. Ця ідея починає відроджуватися навіть між членами КПБУ і немає сумніву, що рух незадоволених московською кормигою чим далі, то набіратиме більших розмірів і розмаху.

Цей «патріотичний ухил» в рядах КПБУ тісно зв'язаний з повним крахом ідеї світової революції. Мусимо визнати, що були між комуністами-українцями такі, які уявляли собі, що самостійність України здійсниться по лінії світової революції, коли, як думалося, совітська Україна стане рівноправною частиною європейської чи й світової конфедерації соціалістичних республік. Проти цієї концепції виступила друга ідея — демократичної незалежної України. Совітська концепція вже програла свою гру: світової революції щось не чути, зате в Харькові та в Києві стоять московські гарнізони. Розмови ж про «соціалістичне будівництво власними силами» — хто їм повірить? Ось чому в заяві Центрального комітету пишеться про «пораженчество» й «занепадництво» між певними групами українців — членів компартії, що до можливості соціалізму на Україні в сучасних обставинах.

Совітська концепція будівництва України не здійснила надій, пережила вже себе, вона обернулася в свою протилежність. Зате сили набирає єдина реальна ідея — Української Народньої Республіки. Це знають окупанти, і тому вони так тремтять від злоти що разу, коли той, чи інший «реєстровий комуніст» виявить свою національну амбіцію.

Поки живий був Ленін, то він міг казати непокірним боротьбістам: «Захатім, галубчікі, в Уфу пашльом». Але всіх «реєстрових» в Уфу не вишлеш, бо Кагановичі з Україною без українсько-комуністич-

ного «средостенія» не впорактсья. В цьому найтяжча проблема для російської компартії на Україні, якої вона вирішити не зможе, бо занадто заплуталась у суперечностях і софізмах, з яких виходу не видно.

Д. Г.

Політичні «художества», чи «художня» політика.

Не раз ми вже спинялися над тим, як комуністична партія хоче поширити свою диктатуру на всі прояви людського життя, в тому числі й на мистецтво.

Недавній «ухил» Хвильового і його однодумців, що стреміли принаймні українську літературу відірвати від «центру всесвітньої революції» — Москви, відірвати українське мистецтво від бездарних і безплідних впливів з «третього Риму», що кинули гасло орієнтації на Європу, — цей «ухил» спричинив не малу дискусію на самій Україні та викликав чималий заколот не тільки серед письменницьких кол, але головним чином серед політичних і партійних. «Власть імуші» комуністи України — вірні і «самоотвержені» прихвостні ВКП — поставилися дуже суворо до цих тенденцій літературного сепаратизму і на червневому пленумі ЦК КПБУ у 1926 році перевели тріскучу резолюцію, яка засудила безповоротно позиції Хвильового. Ця славнозвісна резолюція до того ж і виправила «ухил» Хвильового в той спосіб, що Хвильовий мусів підписати «со друзі» — самого звичайного трафаретного «покаянного» листа, в якому признавав свої «хиби», просив пардону перед всім чесним комуністичним громадянством і давав слово не повторювати своїх «помилочок».

Але мабуть «ухил» Хвильового не було зліквідовано в корінню, мабуть, Хвильовий у своїх «ухилах» не був самотній. Бо оце недавно Політбюро ЦК КПБУ видало ще одну резолюцію «про партійну політику в художній літературі». «Прол. Пр. ч. 136 присвячує — навіть цій резолюції цілу статтю, підписану тов. Лакизою.

Цікаво зауважити зразу, що, як пише тов. Лакиза, «резолюція Політбюро ЦК КПБУ про політику в художній літературі виходить із відомої резолюції ЦК КПБУ...» Подібне «откровеніє», на жаль, не нове, але характерне. І дивуватися цьому нема чого. Так само нема нічого дивного, що цей звязок між обома «братніми» резолюціями «дає змогу думати, що резолюція ЦК КПБУ матиме свій вплив на українське літературне життя...» Ясно це для тов. Лакизи, не менш це ясно і для нас.

Але вернемося до самої резолюції. Як видно із слів автора статті, ця резолюція є щось середнє арифметичнє між агітаційною брошурою і бездискусійним трактатом по всіх актуальних і неактуальних питаннях філософії мистецтва взагалі, а потім з'окрема — про особу творця, його ролю, здібності можливі і передбачені, оточення його, умови

творчості і т. и. Не забуто так само питання літературної творчості та її шляхів, критику та її методи та засоби, видавничу справу, газетярство, журналістику, редакційний бік, організацію літературних гуртків, їх працю і «прочая, прочая і прочая». Одно слово — резолюція хоч куди з компетенцією на всі боки...

Не будемо входити в деталі цього новітнього трактату про такі важливі питання, над якими працювали багато мозків світу і писалося багато наукових праць. Тут всі ці питання вирішено мабуть на одному засіданню компартії чи навіть тільки ЦК. Але не можемо обійти мовчанкою де-яких пікантних місць.

Наприклад, в одному місці тов. Лакиза пише, що резолюція ця «бере на увагу вплив на письменника та його творчість відповідного оточення, вона висловлюється за органічні форми керівництва літературою...»

Що це значить «вплив на письменника та його творчість відповідного оточення»? Що значить вислів «органічні форми керівництва літературою»? Це очевидно ніщо інше — як давно знайоме — «ташшість і не нушшать», це значить ніяких протисовітських виступів, ніяких сепаратистичних тенденцій проти Москви, взагалі ніяких «вибриків» а la Хвильовий, а навпаки згідно із «впливом відповідного оточення» — треба восхваляти совітську владу всюди, де попаде, на всіх перехрестях її пропагувати і рекомендувати не відділяти політичний зв'язок з Москвою від духовного чи впрост адміністративно-підлеглого, як це спробував зробити Хвильовий, — писати про комуністичну мораль та її чесности, що доводять, правда, часом і до процесу героїв Чубарєвого провулку (але ж то винятки, хоч і дуже часті!), ганити всяку «буржуазію», «контр-революціє» і «прочих» Макдональдів, — одно слово в самій отій фразі «відповідного оточення» та «органічних форм керівництва літературою» — і полягає вся наймитська політика КПБУ відносно, бучно говорючи, «художньої літератури». Але ж не треба забувати, що із «впливу відповідного оточення», очевидячки, не виключаються «впливи» ГПУ, ДОПР-у, та ин., що мають так само б е с п о с е р е д н і вказівки з Москви.

Але крім звичайної і досить грубої риси рабської психології, яка проступає із цієї резолюції та яка так добре характеризує московських підголосків з КПБУ, цікаво одмитити характерну рису суто московську, що її ці підголоски, «нічтоже сумняшесья», намагаються прищепити на українському ґрунті роками. І як видко, самий факт видання резолюції та її тон доводять, що це прищеплення йде не гаразд! Ми говоримо про відому російську доктрину егалітаризації того специфічного тільки москвинам російського комунізму, урівняння способом знесилення і обезбарвлення того, хто виділяється з поза звичайних рямців буденного, урізання здібностей того, хто перевищує рівень свого оточення, способом утворення оттого відомого «колективного рила», про яке згадує Успенський, і при якому всі мусять бути рівні своєю безпомічністю, нецвтом, бездарністю і безбарвністю.

Партія, як мовить тов. Лакиза «не дає жодній літературній групі монополії репрезентувати партію і пролетаріят у справах літера-

турних, видавничих...» бо на це має право тільки партія. Ясно! Далі ж читаємо таке: «партія намічає органічне втручання в культурний процес пролетаріату, його маси, через активну та органічну її участь в українському культурному будівництві.» Поминаючи усякі «учені» та «мудрі» слова, як «органічний» то-що, якими густо пересіяна стаття де треба та де й не треба, робимо зайвий раз висновок, що ніякої монополії нікому, крім партії — всезнаючій і всевидючій. Немає Бога крім Бога, а Магомет пророк його...

Спинимось трохи на тому, що партія розуміє під такою поважною особою, як письменник. Тов. Лакиза пише, що «сьогодня письменник здебільшого походить з інтелігентських лав, для яких завжди властиве ідеологічне хитання, ідеологічна непевність». Що це значить? Невже тепер «письменник» означає те саме, що в старі часи означало слово «студент», як символ чогось підозрілого і непевного?

Але не тільки «інтелігентським» письменником не вдоволена партія. Виказалось, що й селянському письменникові «властиві всі характерні риси селянства (ідеологічна обмеженість, підозрілість)». А як додати до цих двох типів письменників ще тип, «що прийшов до нашої сучасності од старих культурних традицій» — себ-то — з «буржуазним» душком, — то картина певності і підозрілості стає ясною, а тому й потреба «втручання» партії та її зверхнього керівництва являється не тільки бажаною, але і нагальною.

Явна річ, що на думку партії, письменник — це заведена на пружини лялька, що по замовленню мусить співати тільки арії, дозволені комуністичною цензурою. Тов. Лакиза пише, що резолюція ЦК КПБУ «як перший пункт, проголошує потребу створити для письменника пролетарське масове оточення, що має соціально вплинути на нього (читай: натхнути. В. Р.), соціально (?) замовляти йому те, що в і д о в і д а т и м е своєю художньою вартістю п р о л е т а р с ь к о м у смаку та симпатіям»...

А що таке «пролетарський смак та симпатії» — то вже трудно збагнути нам, грішним, не причасним до тайн «пролеткультури».

Врешті вся письменницька маса, що мусить перейнятися «пролетарським смаком та симпатіями» — повинна «поступово позбутися в своїй творчості обмеженості, ідеологічної розгубленості та перейти кінць-кінцем на рейки пролетарської ідеології» — себ-то, повинна обмежитися тільки «пролетарським смаком та симпатіями» і «рейками пролетарської ідеології.» Щось тут мудрість від знаного — на «городі бузина, а в Києві дядько».

Таким чином особа письменника і його роля — стає зрозумілою і ясною. Партія тут тільки одно забула, що як раз письменник ніколи не може бути безсловесним манекеном чи німою маріонеткою із здібностями ком-папуги, бо тоді він губить це почесне звання, але для «сильних разумом» Лакиз глибини філософії творчості є очевидячки «море по коліна»...

Не легше і з критикою. Тут тов. Лакиза наводить звичайний набір слів, що не мають ні належного обґрунтування, ні якихось підстав. А натомісць — самовпенене і самохвальне (на дискусію ж

ніхто не має права, бо це вже «ухил») базікання. Ось цитата: «за один з центральних пунктів резолюції треба вважати пункт про марксівську критику — критику цілком авторитетну, компетентну, тактовну, тим більше, що марксівська критика має всі переваги ідейного порядку — вона послідовніша, ширша та перспективніша. Тим самим вона й більше переконує». А нижче: — «простір у марксівської критики широкий, можливості — ще ширші, завдання величезні».

Чому ця іменно критика є «авторитетна, компетентна, тактовна»? Хіба тільки тому авторитетна, що такий Лакиза про неї пише? І тому «компетентна» — що на Україні відроджене старе «слово і дело Государево»? Тому, певне «тактовна», що кажуть тому, кого рострілюватимуть, самому копати яму? А чим «вона переконує», і кого, — того навіть і в святому письмі не сказано. Що-до «простору» — то з цим ми погодимось, бо ж все у большевиків — в «планетарному масштабі», а що-до можливостей та завдань, — то нема чого говорити, вони навіть для тов. Лакизи незміримі...

Отак то стоїть справа з літературою на Україні.

Але якіж наслідки од всієї безтолкової балаканини, що певне лишиться паперовими постановами, так, як багато їм подібних. Очевидячки, наслідки не будуть різнитися від того, що є на сьогодні від того стану, що власне і викликав цю нову резолюцію компартії, від тої ситуації, про яку пише в тій самій статті тов. Лакиза: «остатніми роками ми спостерігаємо явища занепадництва у художній революційній літературі, певне зменшення революційної тематики, неправдиву оцінку НЕП'у, застосування до революційної творчості її настрів».

Ось, що є сьогодні, по словах представника «владь придержасої партії».

О тут власне і видно усю нев'язку між «постановами» і дійсністю, «ножницю» між завданнями і життям, які — що-далі то збільшуються; видно, що письменники щось не годні до «пролетарського смаку та симпатій», а які й були годні, то певне видохлися. Бож справді, ідейно-комуністичні «ужімкі і прижкі» таких «пролетписьменників», як Поліщук, Сосюра, Панч і «іже з ними», не можуть навіть для самого тов. Лакизи бути доказами хоч якого буд. розвитку чи прогресу в «замовленій» творчості згідно з «пролетарським смаком чи симпатіями».

Сам тов. Лакиза бачить, що така ситуація не є «занепадництвом», не є «зменшенням революційної тематики»; це є щось від життя, щось таке, що в тупоголовій психиці тов. Лакизи уміститися не може. Це є той Дамоклів меч, що вже читкіше вирисовується над головами більших чи менших Лакиз, які вже десятий рік нівечать душу вільного народу, та які хочуть його могутній творчий рух загнати на «рейки пролетарської ідеології» — та ще й *made in Moscow*.

Передивившись оці «резолюції та перечитавши подібні документи з інших площин большевицького життя, бачимо, що це «занепадництво» характерно. А большевики самі, хоч і з неохотою, констатують і під-

тверджують «занепадництво» цієї мертвої і безплідної ідеології. Комуністична машина «на рейках пролетарської ідеології», що далі, то частіше пристає. І очевидно зовсім вона стане десь у недалекому часі, а час цей вже ближче, ніж то було десять років тому...

В. Романа.

Завойовання «русской» культури.

Останніми часами українська культура в ріжноманітних її проявах поволі завойовує собі місце і входить у свідомість західноєвропейських народів. Це зацікавлення розвитком української культури відбивається, між иншим, в пресі чужих нам народів, де все більше з'являється і окремих статів і спеціальних органів в чужих мовах, присвячених ознайомленню своїх читачів з культурою нації, що після довгих віків пригноблення виходить на широкий шлях.

Інакше відношення до цієї справи знаходимо з боку московської емігрантської преси всіх гатунків. До останнього часу це відношення основувалося на твердженню «нет, не было, і не будет», і всі прояви українського культурного життя звичайно ігнорувалися. Але тепер настав вже час, коли замовчувати немає вже сили. Volens-nolens доводиться або рахуватися з фактами все більшого й ширшого вияву елементів української культури, або ж знайти якийсь инший вихід з неприємного становища. Вихід нарешті знайдено і то геніяльний в своїй простоті. Однині всі придбання української культури не тільки що не замовчуються, — навпаки, широко рекламуються, але вже як вияви «русської» культури. «Не »общеруської» навіть, а іменно «русской»

Переглядаючи инколи московські емігрантські газети, часто несподівано здibuєш такі «завойовання русской культури». Наведу тут де-кільки прикладів, перших, які попалися.

Минулого року в пресі цілої Європи було вміщено цілий ряд заміток і статтів про т. зв. діагностоп, винахід українця д-ра Захара Біського (про це було вміщено своєчасно статтю в «Тризубі»). І от в той час, коли у всіх часописах німецьких, французьких, англійських писалося про «винахід великої ваги українського лікаря д-ра Біського», ні одна московська газета не наважилася спом'янути про національність винахідчика і д-р Біський, як по команді, обернувся в «рускаво ізобретателя».

Така ж метаморфоза, тільки ще більш курйозна трапилася в московській пресі з другим українським винахідчиком інженером Гасенком, що сконструював океаноплан, або «морську блоху». В статті про цей винахід, одна з московських газет наводить відгуки світової преси і у всіх численних цитатах мова йде про «рускаво інженера». Так би й залишився п. Гасенко для наївних читачів цієї газети «русським інженером» та спасибі коректорові, що хоч трохи піддержав честь української техніки. Бо мабуть тільки через його недогляд в

одній з цитат з швейцарської преси несподівано проскочила фраза: «Цей український інженер перевертає до гори ногами все, що ми знали до цього часу про швидкість водяних комунікацій».

Той же інж. Гасенко є ще й автором однієї з найкращих книжок дитячої літератури — «Найя із джунглів», перекладеної на багато чужих мов, а в першу чергу і на російську. Одна з московських рецензій цього перекладу кінчиться висновком, що книжка, мовляв, хоч куди, аlechому тільки на титульній сторінці стоїть оте—«перевод с украинскаво» — це бач псує все вражіння від гарної книги. А через де-який час у відділі «Rossica» з гордощами повідомляється про вихід французького та англійського перекладів цієї книжки. Бачте, мовляв, як шириться «русская культура».

Знов таки з рецензії однієї паризької газети на постановку нової фільми в супроводі хору довідуємося, що добре співає «русській вокальний ансамбль». Як що співає добре, хай й співає собі на здоровля, чого б тут, здавалося, ще мудрувати. Але на останній сторінці того ж таки числа газети в оповістці кіно читаємо: «в супроводі солістів українського хору». Але то ж оповістка, за яку гроші платять.

В одній з газет на Балканах оповіщається репертуар місцевої столичної драми в наступаючому році — нові драматичні твори, що їх прийнято до постановки. Серед численних творів світових драматургів з російських п'єс знаходимо тільки одну. Наче б то й замало для «великої культури». Але то вже мабуть шедевр! Що ж то за п'єса? «Із рускїх п'єс—«Ложь» — Вінніченко» — так таки й написано.

Гадаю, що досить наведених фактів. При бажанню таких, часом дрібних, але характерних прикладів, ввічливо кажучи, присвоєвання чужих здобутків можна навести більше далеко та пильніший читач, переглянувши кілька московських часописів і сам легко натрапить на подібні чудні метаморфози. Росіяне часто люблять погрікати чужоземців «развесистой клюквой». Але самі вони, як бачимо, винні в чомусь далеко гіршому. Це вже не «клюква», це найменше свідоме присвоєвання чужої власности у славу «єдиної, неделимої культури».

О л. Петренко.

3 Міжнароднього Життя.

— В Китаю. — Конгрес Амстердамського Інтернаціоналу. — Атенат у совітському консульстві в Парижі.

Як у калейдоскопі, змінюють одна одну політичні події в Китаю. Навіть щоденна преса не має іноді можливости в час реєструвати всі зміни. Та така точна реєстрація була б може й до нічого. Справа в тому, що в цій великій азійській країні з стародавньою історією та культурою уже майже двадцять літ тягнеться велика революція, яка підірвала всі «сно-

и вполітичного, економічного та соціального місцевого життя. Революція давно уже виродилась у різного роду військовій авантюри, що потягли за собою перманентну громадську війну, яка виявляється наверх чи то у вигляді війни окремих провінцій, чи то окремих верств населення, а іноді й просто окремих військових формацій між собою.

Як хвиля за хвилею у широкому морі, встають і падають в безмежному багатоміліоновому, економічно культурно і національно різноманітному Китаю сила і впливи окремих одиниць, окремих організацій, іноді цілих провінцій і навіть провінціальних комплексів. Встають і падають, не залишаючи часом і сліду за собою. Люде змінюють людей, — для європейського далекого ока, цілком несподівано; один маршал підбиває другого, що стояв, здавалося на вершку своєї сили та слави; комплекси провінцій розпадаються як порох, організації дрібніють і подробляються.

І знову все починається з початку. Бо не можна сказати, щоб китайський рух не виявляв змагання до консолідації розкиданих народніх сил до концентрації розбіглих народніх течій. За останні часи ми були свідками великих зусиль у цьому напрямі, зроблених, з одного боку, видатними маршалами півночі та півдня Китаю, з другого — найсильнішою в Китаю партією Куомінтангом і був час, коли здавалося, що південні китайські національності представлені Куомінтангом, близькі до опанування цілим Китаєм, до встановлення в цій країні єдиної центральної влади, до консолідації цілого китайського життя. Але вибрано було хибні шляхи, бо орієнтувався Куомінтанг на ССРСР та на московську комуністичну силу, і всі успіхи цієї мабуть єдиної життєздатної китайської партії, розвіялися, як дим (Див. «Тризуб» ч. ч. 15-73, 17-18 (75-76), 19 (76) та ін.). Тепер знову справа консолідації Китаю лежить у руїнах, клопочуться коло неї, головним чином кілька ворожих один одному військових маршалів, і не видно кінця-краю заколотам та громадському неладові на просторах великої азійської держави.

Щоб зрозуміти глибокі причини перманентної китайської кризи, наведемо користуючись матеріалами в «Journal de Genève» та інших європейських органів коротку картину розподілу населення цієї картини по класах та характеристику цих верств.

П'ять основних верств можна помітити зараз серед китайського населення. Перша — це хлібороби-селяне, що складають не менше як 90 відс. цілої китайської людности. Вони, як і всі селяне в світі, закохані до свого поля, консервативні та тримаються стародавніх звичаїв; майже всі вони — дрібні власники чи фермери, спокійні, не вередливі. Живуть вони по-за якою будь політичною агітацією і не хочуть нічого іншого, як мирно працювати біля землі. Вони щиро та однаково ненавидять і салдатів і розбійників, що чинять заколоти та грабують їх. Вони починають відчувати значіння й силу освіти та прогресу, але ставляться до того подекуди з притаманною їм недовірливістю.

Друга верства — клас промисловий та торговельний, — приблизно 3 відс. Ці люде спричинились до утворення великих підприємств, яких повстає все більше й більше. Чинність свою вони організують цілком на модерний спосіб; всі вони змагаються до прогресу і ненавидять большевизм та мілітаризм в однаковій мірі, бо замагаються лише до одного, а саме, до внутрішнього замирення.

Далі йде верства інтелігенції, зорганізована на європейський штабл. Ця верства складається з освічених урядовців, з людей вільних професій з професорів, учителів та студентів. Число їх доходить до одного процента населення. Вони прагнуть скинути з країни тяготу мілітаризму, вони хочуть грати в державі ролю, гідну їх знання й освіти. Вони змагаються утворити новий Китай, що стояв би на рівній нозі з європейськими державами. Тому вони — прихильники реформ в усіх площинах життя, тому вони прагнуть перегляду або анулювання усіх договорів, митної незалежності Китаю і т. и. Це — типові націоналісти і типові державники

З ними треба вказати на промисловий пролетаріят, що досягає 4 відс. цілої людности. Верства населення нова, відносно мало численна,

але тенденції розвитку її часу спричиняються до її збільшення її посилення. Умови праці в Китаю тяжкі, і робітники експloatовані там, як, може, ніде інде. Вини буквально не доддають, але це не перешкоджає їм організуватися у робітничі союзи на ґрунті англійських trade union'ів. Борючись за поліпшення умов праці, вони знаходять видатну підтримку собі серед університетської молоді та інтелекгентного пролетаріату, що живуть і працюють також серед великих злиднів, а часто й звичайного голодування.

Нарешті — насти військових, поліції та розбійників, що їх часто не можливо одних од других одріжнити: сьогодні — салдат, завтра — лодіційний, після завтра — розбійник, і навпаки. Таких людей багато, майже повний один процент населення (на 500 мільйонів китайців це 5 міль. людей). З цих елементів починає утворюватися справедлива армія європейського порядку під командою вищих та нижчих старшин, що вчилися по нових китайських, японських та європейських військових школах. Китайська військова старшина — це прихильники прогресу, люде амбітні, що бажають грати політичну ролю, забезпечити собі матеріальний добробут, захопити та затримати за собою в той чи інший спосіб першенство та перевагу в країні.

З короткого огляду громадських елементів та сил серед китайського народу видно, як довго ще треба чекати, щоб серед них встановилася рівновага, щоб утворилася єдина рівнодійна лінія, яка б забезпечила політичну та соціяльну стабілізацію цієї великої азійської країни.

На початку серпня в Парижі відбувся конгрес так званого Амстердамського Інтернаціоналу, що об'єднує всі європейські сіндикальні організації, які стоять на ґрунті II інтернаціоналу. З дебатованих справ конгресу найбільшу увагу широкої європейської опінії звернула на себе дискусія, що велася між: представниками англійського робітництва та представниками робітництва континентального. Англійські представники виступили з пропозицією та обороною єдиного сіндикального фронту, себ-то співпраці та тісного контакту чи об'єднання двох професіональних інтернаціоналів — Амстердамського та московського. Англійський виступ був продиктований з одного боку теоретичним переконаанням про необхідність міжнародної єдності цілої робітничої справи, розбитої зараз на дві почасті ворожі частині, з другого боку — він був наслідком та продовженням англо-совітських пересправ, що свого часу првадилися що-до цього в Берліні. Дякуючи цьому факту, дискусія увесь час сходилася з теоретичної площини до площини персональних нападок та обвинувачень і англійським делеґатам доводилось часто боронити вже не так свою справу, як самих себе.

Англійська пропозиція не перейшла і за своє «совітофільство» вони навіть заплатили тим, що при виборах втратили своє руководне становище, яке вони досі мали в Амстердамському інтернаціоналі. Це однак не означає що комуністи припинили свої змагання вдертися до Амстердамського інтернаціоналу. Заповіт Леніна, що вважав цю справу незвичайно важливою, комуністами не анульований, а цей заповіт говорить текстуально: — необхідно нести усі жертви, користатись усіми методами, хитрувати, промовчати, зтаювати правду, — все треба зробити з метою вдертися до синдикатів, залишатися в них, виконуючи там комуністичні завдання. — Не вдалося Москві просякнути до «амстердамців» через англійців, вони шукатимуть інших шляхів.

Черга атентатів перейшла й до парижського консульства ССРС. Донська юзачка Щепихина стрілом із револьвера тяжко поранила швейцара консульства Фомира. Як повідомляють газети, Щепихина — проста

козачка, ледве грамотна. На еміґрації, опинилася без всяких на те політичних причин ще за часів так званої Кримської евакуації. Жила в Царьгороді, переїхала з чоловіком до Франції. Тут її чоловік кинув, і бідна жінка опинилася на вулиці з малим немовлятком на руках. Три тижні ходила вона до совітського консульства та інших установ, дійшла до такого становища, що готова вбити кого будь; її не слухали, пересидали з установою до установи, візи не давали, говорили, що треба їй чекати з Москви і чекати довго. Скінчилось тим, що жінка не витримала і з якогось поганенького револьвера, тримаючи дитину на лівій руці, поранила першого ліпшого большевика. Цей перший ліпший, як говорять російські газети, швейцар консульства, був колись козачим сотником і за часів громадської війни перевів на бік большевиків кілька донських сотень, а потім за кордоном займав високу посаду у союзі «поворотців», працюючи одночасно для Чеки та різних установ червоної армії.

Справа перейшла до французького суду. O b s e r v a t o r.

З П Р Е С И.

Росіяне мають повні мішки теорій що-до походження українського народу. Колись давно, ще до революції існувала в колишній Росії всесильна газета «Новое Время», а в ній писав відомий «Фоб взагалі», такий пан Меншіков. Не знаючи, що робити з українцями, він поставив що-до них таку теорію:

— У південній Росії, мовляв, живуть два народи: один — малороси, а другий — українці. Малороси — слов'яне, а українці — не слов'яне і навіть не арійці, а не то тюрки, не то просто якісь собі азіяти. Тому малоросів треба протегувати, а українців — нищити.

Теорія ця, з одного боку, наробила багато сміху; а з другого боку — спричинилася до багатьох неприємностей що-до українців, але про неї скоро забули навіть самі нововременці.

За час війни та революції найбільше поширеною серед росіян була теорія про німецьке походження українців. Договорились навіть до того, що саму українську мову кілька літ тому назад на лихо росіянам винайшла Берлінська академія наук. Написав про це, правда не українець, а чех, алеж з тих, що на українців дивляться самим щирим російським оком.

Лаври тих теоретиків не давали спати нашому землякові Вит. Шульгинові що вважає себе спеціалістом по українському питанню, бо народився він у Києві і походить з безсумнівної української родини. З початку він, наподоблюючи згаданого вище Меншікова, розподіляв якось населення «південної Росії» на малоросів та українців, потім говорив про два сорта українців, зачислюючи і себе до якогось українського сорту, а в останні дні виступив уже з рішучою теорією про польське і то не дуже давнє походження українців. У різних місцях свого фельетона «Парфянская стрела («Возрожденіе» ч. 799) наш «учений» землячок літерально пише:

«Ідея про існування «українського народу», з'явилася літ півторака після Адама Киселя, що був сучасником царя Олексія Михайловича. Хрещеним батьком цієї теорії був граф Потоцький, поляк епохи імператриці Катерини II... Перші «українці» з'явилися

тоді, коли Косцюшко проголосив *finis Poloniae*. Винахід «українського народу» був парф'янською стрілою, що її пустили поляки в серце народу російського».

Що на це можна сказати? Нічого — хіба що здвигнути, дивуючись, плечима. Ніяких, хоч би для людського ока — доказів п. Вит-Шульгин для своєї теорії не наводить, ніяких — не то що джерел, а навіть натяків на якісь джерела чи факти не дає; ставить голі твердження і хоче, щоб йому повірили. І росіяне мабуть таки повірять. Глибина їх ненависти до українців не вичерпана, глибина їх неграмотности в національних питаннях не виміряна. Писав же таки в своїй історії проф. Іловайський, що Косцюшко, програвши боя, проголосив *finis Poloniae*, — чому ж було не з'явитися тоді українцям? Існував же за Катерини граф Потоцький, — чому б йому й не попрацювати над винаходом українців? Для російського національно неграмотного вуха це згучить цілком логично, і нас зовсім не здивує, коли росіяне, як в євангелію, повірять у теорію п. Вит. Шульгина. Вірять же вони тому, що українська мова винайдена не то проф. Грушевським, не то Берлінською академією наук, не то обома разом.

Що до самого п. Вит. Шульгина, то цей останній його викрутас на адресу українців так добре личить до його політичної та публіцистичної фізіономії, що здивувати нікого не може. У російських та українських колах цьому діячеві надано здавна уже точку і ясну характеристику: скінчив якийсь факультет, прапорщик запаса, син ученої людини, сам ділетант і неук; має якусь іскру таланту, в усьому спочиває на свій власний розум, який його заводить часто не туди, куди треба. Цю характеристику п. Вит. Шульгин блискуче виправдав своєю несподіваною теорією, особливо що-до неуктва. Він не знає хоч би й того, що граф. Потоцький, часів Катерини був заклятим ворогом українського народу і мав на те свої дуже важливі причини. Не знає й того, що Косцюшко ніколи і ніде не говорив приписаних йому слів: *Finis Poloniae*, бо був добрим патріотом і вірив у Польщу. І багато де чого іншого не знає п. Вит. Шульгин, чого наводити не варто. Не виправдав фелъетон п. Вит. Шульгина лише одної риси зазначеної характеристики — що-до іскри таланту: теорія, викладена ним, така незграбна та нездарна що не здібна викликати ні сміху, ні злоби, — просто щось дрібне, негарне і нерозумне.

Дивує нас не п. Вит. Шульгин: не вперше і не в останнє виявляв він у друку свою фізіономію. Дивує нас те, що останнє виявлення знайшло собі місце в органі, що редагує п. П. Струве. П. Струве — давній і рішучий ворог українського народу, але цей ворог завжди був освіченим, розумним і освідомленим. Невже, гнів та злоба проти українців так засліпили йому очі, що він уже не бачить, де право, де ліво; що не розуміє, вже й того, що боротись з ворогами методами п. Вит. Шульгина це все одно, як визнати наперед себе переможеним? Це дивно: але коли це справді так, то українцям немає на що скаржитися. Бо ж це означає, що один із наших ворогів уже знищений і шкодити нам більше не матиме сили.

Перша руська вистава у Пряшеві.

Найдальше на захід висунений кусник суцільної української етнографічної території, відомий в давніші часи під назвою Пряшівської Русі, чим далі тим більше подає ознаки свого народного відродження. Виходить, що ні многовічна мад'ярська неволя, ні теперішнє тяжке становище наших закарпатських братів, не вбили в них отого духа живого, який їх штовхає до чину, до бажання жити і творити своє власне, передусім, культурне життя. Найкращим доказом цього є хоч би й згада-на вистава, організована у Пряшеві.

Упорядкувати виставку у Пряшеві — виказати нею цілкому світові, що стара Пряшівська Русь ще живе і в своїм житті поступає наперед — це було вищою мрією лише кількох одиниць серед нечисленної інтелігенції. Ідея виставки належить заслуженій культурній діячці, голові «Союзу Руських Жен» письменниці Ірині Невіцькій та директору пряшівської «Руської Учительської Семінарії, д-ру Олександрю Дзіяку. Та не тільки сама ідея, але й її переведення в життя належить головним чином цим двом відданим народній справі діячам.

При вході до виставки, що відкрилася 5. VI під відповідним написом красувались пророчі слова, уживані Тарасом Шевченком: «Діла добрих обновлюються, діла злих загинуть». Подаємо коротенький опис виставки по звіту Гаєти «Русское Слово»:

Велика зала заповнена малюнками як старих так і нових артистів, як от Манковича, що заховав в них предків закарпатців. Змія-Миклошія, відомого ужгородського артиста-маляра Йосипа Бокшая та ин. Були там праці і Труша, Могила Шевченка, Дніпро біля Києва то-що.

Інтересно був представлений церковний відділ, що складався з пам'ятників старовини та експонатів теперішніх церковних фірм. Найстаріші речі з XIV-XVI століть це були: олов'яні та дерев'яні чаші і дарохранильниці, частини старих іконостасів з різних сел, як Маковизи, Шавника, Мирошона то-що. Інтересні були старі руками золотом вишиті ризи таїкони.

Етнографічний відділ був заповнений різноманітними вишивками, народними убраннями, народними різбарсько-промисловими предметами та тканинами. Тут же були представлені в манекенах народні типи; можна було розглядати велику полонинську трембіту (музичний інструмент гірських українців). Були тут ручні праці трохи не з кожного села аж до Тельгарта і Оструні за Татрами.

На виставці була заступлена і скульптура, різбарство та кераміка. Звертали на себе увагу праці Єлени Мондичової, якої «Голова хлопчика» та «Мідяний козак».

Окремий відділ заняли «Просвіта», видавництва «Ватра», «Педагогічне Товариство», «Унію» то-що. На головній стіні цього відділу на синє-жовтому прапорі був поміщений портрет Духновича, а під ним схема організації «Просвіти» та її філії з фотографіями централі. Тут були цінні рукописи, особливо вартій уваги був рукопис з XV століття, написаний на пергаменті. Книжки поміщались на ручних вишивках нашого народу з Пряшівщини. Тут же були прекрасні роботи — вироби ужгородських пласунів, над якими було примішено синє-жовтого прапора. На сусідньому столі лежали українські книжки, які завжди можна купити в книгарні «Унію». Були тут видання з Києву, Катеринославу, галицькі й американські. Галерея стародавніх книжок мала такі відділи: старослов'янські писані пам'ятники, теж саме в латинській, руській, мад'ярській та німецькій мовах.

Перший день виставки зібрав таку силу українського народу, що пословачений Пряшів виглядав українським містом. Концерти українського національного хору під орудою відомого диригента проф. Олексія Приходька як і вистава «Ой, не ходи Грицю» пройшли при переповнених залах. Не одному з присутніх лились гарячі сльози та не з смутку, а з великої радості яку, може дати перша свідомість свого власного життя, що воскресє.

В. С л о б о ж а н с ь к и й.

Хроніка.

З Великої України.

— Запрошення УАН на всесвітній конгрес. Українська Академія Наук отримала запрошення на 6-ий всесвітній конгрес історії в Осло (Норвегія) «Комуніст», ч. 174.

— У музеї Народознавства й відділу Етнології Кабінету ім. Хв. Вовка УАН. Цієї весни багато зроблено в справі розташування колекцій за систематичним принципом, використано всі можливості, що їх дає незручне приміщення (речі експоновано в коритарі). Тепер персонал відділу проводить екскурсії на Поділлі та Коростенщині, після того далі працюватиме на своїх народознавчих стаціях на Чернігівщині та Канівщині. («Комуніст», ч. 174).

— У музеї Мистецтва Укр. Академ. Наук. Незабаром вийдуть до музею Мистецтва УАН речі, щось коло трьох сотень, що їх одібрав заступник директора музею т. Гиляро від музейного фонду Ленінграду й фондів Ермітажу. Між ними є колекція французьких парцелянів XVIII стол., італійського сніж XVI-XVII стол., низку художніх речей східного походження, переважно китайських, розмальовану скриню фламандської роботи XV сторіччя.

Із Всеукраїнського Істор. музею ім. Шевченка в порядку систематизації музейних матеріалів перейшло до Музею Мистецтва УАН три gobелени фламандської роботи XVII ст., з них один, що належав до колишньої збірки графа Браницького, має велику

художню вартість, бо дуже добре зберігся. Музей Мист. УАН видав ілюстрований каталог речей музейних, що цими днями піде в продаж.

Тепер у музеї готуються до тимчасової виставки східного мистецтва, що має бути на прикінці ч. р. («Комуніст», ч. 174).

— Кістки мамута та носорога знайшли підчас роботи на Харківському вузлі. На місце знахідки прибув головний інспектор по охороні природи проф. Федоровський. Кістки відправлено до геологічного музею. («Пр. Пр.», ч. 173).

— На околиці Винниці недалеко від Замостя знайдено так само кістки мамута. Поки що викопано щелепи розміром в 2 аршин та окремі кістки. Все це передано до Винницького Історико-побутового музею. Розкопки продовжують далі. («Пр. Пр.», ч. 196).

— Розкопки на острові Березань. Війкала туди історично-археологічна експедиція під керівництвом проф. Болтенка для дальших розкопок архаїчних грецьких селищ VI-V віку до Різдва Христова. Раніше там робилися розкопки, але війна перервала роботу. («Пр. Пр.», ч. 176).

— Розкопки на Дніпрі прельстали дали вже кілька цікавих результатів. Найдено кілька могил з зігнутим похованням, що належать до бронзового періоду 1000-1200 р. р. до нашої ери. Цікава одна могила, де знайдено два поховання одно над одним. Знизу мрець випростаний, а звер-

ху зігнутий. Коло ніг випростаного мерця знайдено ніж скитсько-сарматських часів. У другій розкопаній могили коло ніг похованого знайдено оленеві роги, що добре заховалися.

Дуже цікавий також могильник з похованням в кам'яних кнебах (кам'яна труна). Цей могильник складається з 9 курганів і містить в собі поховання в кам'яних кнебах, оточених кромлехами.

На скелі «Крісло Катерини» знайдено становисько стародавньої людини. Там відкопано чудове оздоблене кремневе знаряддя у вигляді ножів, голок, пилок, то-що. Знайдено також рештки посуду, оздобленого прекрасним орнаментом. Ця знахідка дає змогу зв'язати знайдене становисько з становиськами Усаковської, коло Одеси, з Придніпровськими знахідками та з знахідками з трипільською культурою.

Не менше цінне відкриття зроблено напроти «крісла Катерини». Тут знайдено т. зв. «точки», або землянки стародавніх оселенців. Їх тут начислюють до 40 штук. На розкопках поки що знайдено черепки і посуд, кістки тварин, вживаних у їжу та добре збережені огнища. У районі Дніпрельстану так багато стародавніх пам'яток, що їх не встигають розкопувати за браком робітників та археологів для догляду. Багато пам'яток гине. закінчує «Прол. Пр.», ч. 172.

— Науковий Психоневралгічний Інститут ухвалено на засіданні колегії Наркомздоровля УССР відкрити в Києві («Пр. Пр.» ч. 173).

— Реорганізація пересувних театрів. У Харькові при Укрпосередробміс'ї організувалося центр. управління пересувними театрами, яких на Україні нараховується біля 50. Це управління має переглянути як кількість, так і якість цих театрів, а так само стежити за репертуаром цих театрів, щоб, додамо від себе, не поставили боронь Боже чогось

«контр-революційного». («Вісти» ч. 171).

— Кіно-семинар при інституті ім. Лисенка організовано у Києві. Завданням семинару — дати цикл енциклопедичних знань в галузі кіно-енциклопедія кіно, інженерія кіно, техніка та ин. («Уісти». В ч. 171).

— Вивчення Дніпра. Україною була з'організована експедиція під загальним керівництвом проф. Белінга (Київ) та проф. Свиренка (Одеса) для вивчення Дніпра в районі порогів і Дніпрельстану. Експедиція закінчила свої роботи і приступила до опрацювання зібраних матеріалів («Комуніст». ч. 172).

— Будинок УНА. «Прол. Пр.» ч. 176 подає, що спорудження будинку для УАН наближається до кінця. Зараз вже йдуть штукатурні роботи як зовні так і з середини. Ліпні художні роботи мають виконати за проєктами проф. Альошіна. Мають поставити водяне опалення.

— Гинуть пам'ятники старовини. «Прол. Пр.» ч. 172 містить замітку Я. Брика про гетьманський палац графа Розумовського в Батурині і Лялицький палац графа Заводавського. Автор описує жахливий стан цих прекрасних пам'яток старої архітектури. Про палац Розумовського читаємо так:

Палац гине. Коштовні кахлі і ліпні прикраси продають селянам за нішо, по кілька копійок за штуку. Личкувальну цеглу виривають з м'ясом». Яюсь один з місцевих музейних робітників висловив перед батуринськими чабанами бажання придбати що-небудь з палацу і чабани запропонували йому принести чудову іонійську капітелю з високої колони палацу за... 1 кар.

Не краще стоїть справа і з Лялицьким палацом. Автор звертає увагу на цей стан і вимагає коштів для охорони цих пам'яток — творів Растрелі, Іваренті — які

являють собою надзвичайну художню цінність.

— «Переробка» — Енеїди. Одесьопера склала умову з поетом В. Поліщуком та композитором Б. Лятошинським в справі переробки лібрето і переінструментовки опери Лисенка «Енеїда», яку мають поставити в день смерті композитора. («Прол. Пр.» ч. 175).

— Український Інститут Марксизму в Харькові переіменовано на «Український інститут марксизму та лєнінізму». При ньому відкриваються нові катедри: світового господарства, історії партії та... Росії. Отже — ще одна фортеця проти укр. «шовінізму», почасти ясніше вирисовуватися серед «хотляцького» моря.

— Дані перепису на Україні. По докладу ЦСУ представленому в президію ВУЦВК'а загальна кількість населення України рівняється 28.871.785 чол. з яких — сільського населення — 81,8 відс., населення округових городів — 10,3 відс., населення інших городів — 2,3 відс., населення селищ городського типу — 6, 6 відс. Густота населення виносить в середньому 64 чол. на 1 кв. кілометр, ця цифра наближається до густоти населення Франції — 73 чол. В кількох же округах на Україні густота населення навіть вище від Франції. За останні 30 років населення України збільшилося на 37 відс., головним чином у промислових районах, як напр. в Донбасі, де населення зросло на 81,8 відс. на Дніпротерровщині — на 70,7 відс., на Харьківщині — на 52,2 відс., Сільське населення по національності складається з 87,69 — українців, росіян — 5,49 відс., жидів — 1,5 відс., поляків — 1,57 відс., німців — 1,53 відс., («Изв.» ч. 163):

— Переселення з України. Планова політика совітського правительства в цьому

напрямі переводиться не перестанно далі. «Вісти» ч. 173 подають, що Наркомпраці СССР передбачає в цьому навіть році переселити 500 тис. осіб. А тому, що колонізаційні фонди України вичерпані (бо ж потворили багато республік на «нац. районів» не для українців), то намічається «зосередити всю увагу на переселення за межі України». Переселяють українців на Надволжа, Сибір та Далекій Схід. Уповноваженим в цих місцевостях дані доручення вивчити умови тамошні і висянити, як піде справа «осноєння їх українським населенням». Ач, які уважні та доброзичливі! А («Прол. Пр.» ч. 171 подає цікаві відомості про переселення з Київщини, серед яких цікавим повідомленням є таке: «З 1. 336 дворів, від яких посилали ходаків 1925-26 року переселилося тільки 739 дворів. Найбільше і поверталися переселенці з Надволжя. З 401 дворів, які біралися переселитися до Надволжя 1925-26 р. відмовилися після огляду землі 380 родин». Мова цифр — найкраща мова для зрозуміння дійсної політики большевнів відносно українського населення.

— «Робота на селі». Під таким заголовком московська «Правда» ч. 159 подає відомості з Харькова про обслідування 27 сел в 20 округах України, що зробили вузівці підчас літньої відпустки. Вислід цих обслідувань не дуже то задовольняє «Правду». На 27 сел тільки 23 мають партячейки, та і то тільки 10 з них користуються авторитетом у населення. На збори ходять не охоче. Не краще і з комсомолом. Тільки 7 ячеек працює «удовлетворительно». На збори не ходять не тільки безпартійна молодь, але і самі комсомольці. Із 27 сільбудів та хат-читалень — працює нормально тільки 4. Вчителів до роботи в більшості не притягнуто. Кооперація розвивається слабо — відсоток її

поглиблення — 30. Такі коротенькі дані, навіть викопані в товщі різних «кампаній», «ударних завдань», «прогресів» та «досягнень», — дуже яскраво дають правдиву характеристику стану на селі.

— Комсомол на Україні. Як прийнято совітським тоном і регуляміном, всяка стаття в їхніх газетах мусить починатися з «досягнень». А як тільки стереотипна фраза про «успіхи» написана, далі починається ціла серія «хиб». Так і в «Прол. Пр.» ч. 175 уміщено статтю Рашміділова, на початку якої стоїть «Останніми часами склад активу КСМ у нас чимало поліпшав». А далі... зразу ж переходить до діла до цього «чималого поліпшення». А воно виглядає не привітно. Насамперед кепсько стоїть справа з висуванням, якого включають і в райком і в бюро РК, далі «висувають до Окружкому, а потім до Міськради то-що». Такий «активіст» з «7-8 потрфелями» починає поверхово по казенному ставитися до серйозного навантаження, завжди метушиться... він не встигає впоратися із справами «ширшого» масштабу» (очевидячки «планетарного»). Рашміділов рекомендує також боротися із страшенно розповсюдженим «усезнайством», що є звичайним явищем серед комсомольців. Такий тип всезнайки — «знає загалом усе, а конкретно — нічого... він береться до всякої роботи й не може як слід розв'язати ні одної справи». Газет не читає, «але він скрізь і завжди виступає як доповідник у всякій справі». Далі смертельним гріхом, на думку автора, є те, що «постанови VII з'їзду ВЛКСМ про ленінську учбу активу виконуються мало дуже. Актив КСМ... не навчився ще й тепер користуватися творами Леніна і Маркса». А це справді можна однести тільки до справжніх «досягнень». Але далі автор признає, що «недбайливості й недисциплінованості серед комсомольського активу є скільки хоч», а констатує також дуже малі «зв'язки з масою». Це так би мовити картина зовніш-

нього вигляду комсомолу. А що до духовного змісту його, то в «Пролетар. Прав.» ч. 172 знаходимо цікаві дані про комсомол одного із районів Києва, який було обстежено шляхом анкети. Анкета виказала, що з 153 комсомольців — 13 зовсім не читає книжок. Решта — 140 — з останніх три місяці прочитали 36 книжок, з яких багато російських книжок. Читають напротактих авторів: «Цемент» Гладкова, Лебединського — «Комисари», Алексеєва — «Большевики», Фурманова — «Чапаєв», «Мятеж», і т. и. Читають багато Горького. Що до журналів, то як пише газета, «переважна більшість цікавиться журналами «Огонек», «Прожектор», «Красная Нива то-що». Отже виховання, укр. молоді як бачимо, лишається таким, яким його хотять всі «руські» — а саме — виховання «общероссов» хоч і з інтернаціональним духом. Про укр. літературу ось що пише газета: «наприкінці треба зупинитися на питанні про зацікавленість українською літературою. Цю літературу читають переважно ті, в кого його обов'язки та робота вимагають знати українську мову і літературу. (!?). Із 118 чол. читають українською мовою 48 чол.» Отже знов така мова цифр — найкраща мова для зрозуміння того «підступного отруїння української душі», що планово переводиться на користь Москви.

— Реорганізація селищних рад на Україні. «Прол. Пр.» ч. 176 подає: Президія ВУЦВК'у визнала за потрібне взятися до реорганізації роботи селищних рад на Україні, згідно з постановами останнього всеукраїнського з'їзду рад. Ухвалено, щоб починаючи з наступного року, кожна селищна рада мала свій самостійний бюджет. Окривкомкомам запропоновано зараз же розпочати підготовчі роботи. Беручи на увагу складні взаємини, що утворилися між селищними радами й госпорганами, що є в селищах,

ВУЦВК доручив Раднаркомови разом з окрвиконкомами й госпорганам опрацювати детально справу про права й обов'язки селищних рад.

— **Воснізація технікумів України.** Наркомос України ухвалив нового навчального року вобнізувати II технікумів України, зокрема Харькова, Одеси, Дніпропетровська, Миколаєва. До цього часу воснізацію вузів на Україні поширено було тільки на інститути. («Прол. Пр.» ч. 176).

— **Українізація.** «Вісти» ч. 174 просто і недвозначно пишуть в передовій статті: «ми повинні зазначити, що доробляти в деяких галузях залишилося більше, ніж зроблено». І хоч, мовляв, українізація прищепилася на периферії (щоб пак не прищепитися там, де 87,69 відс. — україніцид), проте «в центрі за статистичними даними комісії по українізації українську мову задовольняюче засвоїло біля 35 відс. службовців державних і господарських установ». Справді — відсоток не великий. А тому автор передової широко вважає, що «завдання українізації навіть з формального боку, особливо в центрі, ще цілком не виконане».

— «Робітнича Газета» ч. 203 описуючи роботу клубів на Дніпропетровщині, скаржаться, що «профспілки недостатно українізують культроботу. Не зважаючи наприклад на те, що фабзавкоми Дніпропетровщини мають у своєму складі 47 відс. українців, мова самої роботи здебільшого — руська. Більшість лекцій, доповідей і голосних читанок провадяться руською мовою». Як приклад «культроботи» «Прол. Пр.» ч. 176, описуючи роботи на Дніпрельстані, подає і такий пікантний зразок «культроботи», що безперечно тісно стоїть з справою українізації:

«Культробота шириться.
Кічкасом обяви:

СЕГОДНЯ
собрание живой газеты
при участии
нового руководителя.
Але є вже й халтура:
— **ПРОЕЗДОМ** —
гастроли сатирика
БРОУНТАЛЯ.

— **Що треба би стати «українізованим».** «Прол. Пр.» ч. 174 подає, що Окрпрофрада організувала спеціальну комісію для перевірки проф. робітників в справі українізації. Перевіряючи, основну увагу звертатимуть на те, щоб профробітники вміли робити доповіді українською мовою, робити переклади українською мовою з російської і розмовляти українською мовою. Перевірки вміня писати українською мовою вживатимуть тільки частково. Оце і все, що треба знати.

— **Нові національні сільради на Житомирщині.** Окружна адміністраційно-територіяльна комісія увалила утворити нові нац. ради Новосільську руську і Адашівську — польську. З сільради з переважною кількістю німецької людности перейменовано на німецькі сільради. («Пр. Пр.» ч. 175).

— **Нові національні райони.** Центральна комісія нац. меншинств при ВУЦВКУ затвердила план дальшого виділення нац. районів на Україні. В 1927-28 р. мають виділити російські райони в таких округах: Глуховській, Сумській, Харьківській, Ізюмській, Куп'янській, Маріупольській, Старобільській, Сталинській, Луганській, Мелітопольській, Одеській та Запорозькій. Виділення грецьких районів намічено в Маріупольській та Сталинській округах. Жидівських — в Криворіжській, Запорозькій та Маріупольській. Болгарського — в Першомайській окрузі. («Ізв.» ч. 163).

— **Робота комісії нацменшостей.** тов. Гаврилін на засіданню Центральної

комісії Нацмен при ВУЦВК зробив доповідь, з якої читаємо: В національних районах за директивою уряду та Всеукраїнського З'їзду Рад міліцію організується за національним принципом. В Києві, Одесі, Бердичеві та Умані подібні національній міліційські райони або підрайони вже функціонують. Діловодство органів міліції провадиться мовою більшості населення, проте забезпечено і обслуговування рідною мовою українського населення, що становить у національних районах меншість. В мішаних районах, де є національні сільради, вилучено робітників, що добре знають мову даної сільради. Органи ЗАГС'у в національних районах за розпорядженням НКВСправ видають кожному громадянину ві довідки, свідоцтва та посвідчення крім української, також і рідною мовою того, хто звертається за цими довідками. У всіх національних районах діловодство органів ЗАГС переводиться національній мови. По всіх національних та мішаних районах вивіски, штампки, печатки та накази державних органів пишуться мовою населення.

— «Харьковський Пролетарий» ч. 168 містить повний текст (на рос. мові) «Постановлення ЦК КПБУ о ближайших задачах работы среди нац. меньшинств». В цій постанові, план якої більше-менше знайомий нашим читачам із регулярних заміток, що подаються в «Тризубі», виділимо тільки кілька місць, бо вони досить характерні для тої влади, що зараз посідає терени України. Поминаючи всі «тріскучі» завдання роботи, як «наближення совпарата» до мас нацменшостей та «разверстку» культурного будівництва, цікаво одмити таку постанову: «признати недоцільність скликання безпартійних робітничих конференцій по окремих національностях, як метода праці серед робітників нацмен». Отже і тут доводиться стримувати віжки комуністам. Але разом с цим признанням вважають большевики притягнути до лав своїх «безпартійних», особливо по-

ляків, які знаходяться під «впливом духовенства». Отже «необхідно послити антирелігійну роботу серед польської і німецької молоді». Одним із головних пунктів «постановлення» мусимо одмити той, в якому говориться про «заспокоєння» укр. населення. Він звучить так: «вважати необхідним постановку серед укр. робітничих і селянських мас роз'яснюючої роботи про нацполітики партії відносно нацмен, а з'окрема про ті міри, що вживаються для приваблення жидівських кол до праці — хліборобству та індустрії». Розбираючи план роботи по окремих національностях, партія вважає, що потрібно і далі притягати жидів, напр. до сільського господарства, закріпляти за ними те, що вже зроблено; разом з тим партія повинна боротися з тенденціями «заміни класових завдань роботи серед жид. мас національними (жид. культура, як самоціль, ідішізм і т. д.); «посилити боротьбу із сіоністським рухом», а так само — «в зв'язку із окремими проявами антисемітизму, що спостерігається за останній час, особливо, серед мілко-буржуазної інтелігенції, і що охоплює окремі шари робітників і навіть членів партії та комсомольців... — посилити роботу проти антисемітизму». Що-до росіян, то ту робота на добре смазаних колесах: «продовжувати дальше виділення російських адм.-тер. одиниць с.с і районів». Що-ж до поляків, то головну увагу звертають на боротьбу проти впливу католицького духовенства; так само і проти впливів релігійних і на німецьке населення.

Одно слово, як доведеться вернутися на Україну, то можна буде очам своїм не повірити: така мозаїка народів, народностей і національностей, що в очах замушуться.

— В початку серпня відбувся випуск 103 секретарів жидівських та 95 польських сільрад, які були на всеукраїнських курсах для перепідготовки секретарів національних (жид. і пол.) сільрад.

— Р е ж и м о щ а д н о с т и. Поведено зараз боротьбу під цим гаслом. Завдання бойове. Але при системі большевицького господарювання, вряд чи будуть якісь довготривалі «досягнення». На сьогодні цікаво напр., що за 9 місяців минулого року «прогули становлять 70.000.000 пуд. недобутого вугілля» («Пр. Пр.», ч. 176): «з загального числа робітників, що працюють в українській цензовій промисловості, тоб-то на 450.000 що - д н я не з'являється на роботу 45.000 робітників». Прогули ці, як перманентне явище умов совітської промисловості, денно «становлять пересічно в грошах 225.000 карб.» — Разом з тим, одмітимо, слідом за автором замітки, величезне «досягнення», що називається у большевників — звітистю. Виходить, що за підрахунками НК РСІ (Робіт.-Селян. Інспекції), сама «звітисть, така, як вона є сьогодні, чи краще апарат, що провадить цю звітисть, як коштів державі не менше, як 600.000.000 к а р б.» Страшна цифра — більш як півмільярда карб. витрачається тільки на апарат, що складає звітисть. Очевидячки, партія комуністична має досить грошей.

— С т а н п а р о п л а в с т в а на У к р а ї н і. «Пр. Пр.» ч. 171 містить замітку, з якої довідуємося, що стан пароплавів на Дніпрі нє в дуже добромому стані. Не гаразд стоїть справа з цехами.

В цехах треба відзначити цілий ряд хиб у малярному цехові фарбували не пошпаклювавши, не обчищавши іржі, а потім посвіже зашпаклюваному, ще не просохлому, фарбували брудне, не зовсім обчищене місце. В деревообробному цехові не як слід приганяють двері й вікна, гвинти забивають чуть не до головки, не як слід зачищають полагождені чардаки, конопатять чардаки мокрим. В казано-клепальному цехові не додержували деяких основних правил ремонту суден, як-от перехід із широких в вузькі частин стрингерів, розбіжка стиків; в механічному цехові с грубі помилки в токарних роботах, недбай-

ливий ремонт донок, либідок штурвалів. В ковальському цехові систематичне недодержання ристунків, що спричинилося до збільшення браку в одливі.

Таким чином ремонт пароплавів далеко не досягає своєї мети, а рядовому роду «дрібниц» иншого порядку, як брак відповідних технічних сил, брак матеріялів, дорога доставка матеріялів, то-що — кінєць підрізує справу ремонтування пароплавів.

— П р о е к т з а л і з н и ц і Ш л ю з о в е - К а н ц е р о в к а. Проектують збудувати лінію від роз'їзду Шлюзового до села Канцерівки на Запоріжжі. Ця колія буде частиною магістралі Донбас-Криворіжжя. Вона проходитьме через острів Хортицю замість теперішнього довшого шляху через Кічкаський міст. Визначають нині точно місце майбутніх мостів. Це і Москві вигідніше — зв'язати два райони Кривий Ріг та Донбас — тому певне залізницю збудують. («Комуніст», ч. 172).

— Д н і п р е л ь с т а н. — Із доповіді Ротерта, заступника головного інженера Дніпрельстану, видно, що робота посувається. Відпущено нові кошти. збільшують кількість робітників, яких мають довести до 11.000 чол. Розпочалися вже роботи по установці греблі з правого берега. Коли збудують помешкання для робітників на лівому березі, то почнуть будувати греблю і з лівого берега. «Изв.», ч. 165 наводить думки проф. Кравця, що зробив доклад в комісії ВСНГ СССР. Згаданий докладчик проектує будівлю хемічних заводів в районі Дніпрельстану для використання електроенергії. Але чи цим проектам пощастить здійснитися — то одному Богові відомо.

— А б о р т и на У к р а ї н і. За минулий рік на Україні зарегістровано 150.000 абортів. Таке число абортів призвело до того, що число народжень зменшилось пересічно на 5 чоловіка із 1.000. («Пр. Пр.», ч. 172).

— Пожежі на Київщині. Тов. Яковенко, керівник держстраху, на засіданні президії Окрвиконкому, доповів, що на селах Київщини було 1.014 пожеж. Згоріло цього року 1.457 господарств. Пожежі здебільшого трапляють ся від підпалу («Пр. Пр.», ч. 174).

— Новий побут і робітнича молодь. «Пр. Пр.» ч. 143 подає такий малюнок нового побуту на київських дачах: «В дні відпочинку з міста до Пуци приїджають робітники з сім'ями, щоб хоч трохи подихати чистим повітрям після тяжкої праці та душного міста. Але заважає цьому частина молоді, що перебуває в будинках відпочинку Пуци. Своім поведженням ці відпочивальники не дають відпочивати іншим. В одязі Адама, вони гарцюють на чужих конях по площі, де сидить сила людей, дикунськими вигуками та брудною лайкою розганяючи всіх. Або гуртом ідуть на площу, де розташовуються приїздки на кілька годин у день відпочинку робітники з своїми сім'ями та гуляють собі, у чім мати їх на світ родила, й цинічно посміхаються...

«Робітник з своєю сім'єю тікає геть. А коли де-хто пробує посоромити їх, чи просить не робити паскудства, то дістає за це добірну босяцьку лайку...»

Газетні звістки.

— «Le Figaro» (ч. 227 од 15. VIII. 1927), а одночасно з ним і інші французькі газети приміщують на своїх шпальтах такі повідомлення з Москви про розрухи, що повстали на території України:

«Найвним здається, що на Україні сталися дуже важливі події. Хоч офіційні кола замовчують про те, що сталося на Україні, хоч повідомлення про них спростовується новою пресовою установою, утвореною недавно при комісаріяті закордонних справ.

але за останні дні туди переведені значні військові сили. Нагло викликані й вислані до Києва 4, 7 та 13 піхотні полки, 4 та 7 полки артилерії, а також ескадрілі аеропланів: «Ленін», «Октябрь», «Парижська Комуна», та «Червоний Прапор». Крім того з другого боку, запевнюють, що в 20-ти верстах од української столиці повстанський загон знищив у бою сильну частину червоної армії».

Наведене повідомлення «Le Figaro» в тому самому числі коментує в статті під заголовком «Непокої на Україні»:

«Наш політичний редактор в одній із своїх статей недавніх зазначив боротьбу, яку в СССР ведуть із совітими народи, що не в силі далі терпіти їх непереносне, криваве ярмо. Телеграми, що надійшли вчора з Москви та Варшави, вказують на те, що ці рухи мають тенденцію поширюватися та набирати сили. На Україні та на Білорусині повстання приймають такі пропорції, що починають непокоїти центральну большевицьку владу.

Большевицький уряд береться до жорстоких засобів. Цими днями вислано туди значні військові сили. На Київ спрямовано артилерію та аероплани. Червона армія потерпіла важливу поразку на південь од цього міста. З другого боку, московські народні комісари закликають до себе німецьких інструкторів, намічають реформу що-до корпусу морського офіцераства».

Газета наближує ці заходи до намірів, висловлених тов. Риковим у його промові, спрямованій на «те, що муслію б бути, але чого, на жаль, немає» — а саме, на єдиний фронт капіталістичних держав.

«Ця войовнича промова, наподоблюючи страх перед чужим нападом, виказує большевицьку тривогу перед контр-революцією, підготовляючи тим посилення червоної армії. Промова ця в дивний спосіб припадає на час, коли вислано на Україну зазначені вище військові сили».

Далі «Le Figaro» вказує на под-

війну тактику французських, а ми додамо від себе — й європейських взагалі, комуністів.

«Війна — війні! — кричать у Франції комуністи. Вільне право народів на самоозначення, — репетують вони, ідучи до наших колоній з метою викликати повстання тамошніх тубольців проти нашої країни, або підбадьорувати того чи іншого Абд-ель-Крима. А в той самий час у СРСР іде постійне посилення озброєння, а народи, що гаряче змагаються до незалежності, брутально утримуються під огидним пануванням большевиків».

«Хто знає, однак, — закінчує французька газета, — чи не настане кінець усьому цьому насильству і цим брехням раніше, ніж взагалі про це думають.»

— Велика кількість нещасливих випадків. За останній рік на Україні зареєстровано 324 нещасливих випадків на кожних 1.000 робітників. В порівнянні з 1924-25 р. їх кількість збільшилася на 18,6 відсотків, причому кількість випадків, що кінчилися смертю, збільшилася за рік на 24,5 відсотків («Возрожденіє» з 8. VIII).

— Бояться погромів. З Харькова доносять, що урядові большевицькі кола сильно занепокоєні можливістю виходу в скорім часі на Україні протижидівських погромів. Парком рільництва УСРР Шліхтер заявив, що на ґрунті жидівської колонізації витворюється дуже загострена атмосфера, що може doprowadити до масових есесів. («Українська Громада» з 31. VII).

— Повстанчий рух на Україні. — З Києва повідомляють, що місцеві органи ДПУ вживають все енергійніших заходів для боротьби з повстанчим рухом. Про це підтверджують офіційні повідомлення про кілька «перемог» частин ДПУ над повстанчими відділами, що числили по кільки сот людей. В Бердичевському і Винницькому повітах відділи ДПУ для здавлення по-

встанського руху примушені були вступити в справжні бої («За Свободу» з 3. VIII).

— Заборона одкритих зібрань. — Луганський Окружний комітет компартії наказав райкомом утриматися від упорядкування одкритих зібрань з безпартійними через постійні заворушення та скандали, які викликаються опозиціонерами та групами, що компромітують компартію в очах трудового населення. («За Свободу» з 4. VIII).

— Приватні школи на Україні. — Український Комісаріят освіти приготував законопроект, згідно з яким на Україні поруч з державними школами можуть існувати і школи приватні, під проводом товариств чи окремих осіб. Школи ці будуть під контролем державних і совітських інспекторів, яким надано права затверджувати вчителів. Приватні школи матимуть право брати плату за навчання, але з обов'язком дати 10-20 безплатних місць для робітників і незаможних селян. Причиною такого законопроєкту є те, що совітський уряд не має засобів на організацію потрібної кількості державних шкіл. («Руль з 9. VIII).

На українських землях.

НА ЗАКАРПАТТІ.

— Новий журнал. — На Закарпатті почав виходити новий український журнал «Желізничні Вісти», орган союзу залізничників («Свобода», 4. VIII).

— Вистава домового промислу в Ужгороді. В Ужгороді відкрито виставу домашнього промислу, а саме дерев'яного, ткацького, глиняного, кошикарського; на ній подані також багаті зразки прегарних вишивок. Домовий промисел по приході чеської влади значно потерпів («Новий Час», 1. VIII).

— Показчик народньої свідомости. — В селі Вишні!

Верещькі, де нема неграмотних, де існує читальня «Просвіти» бібліотека, аматорський гурток, хор, відбулося велике свято заклади Народного Дому. Селяне не тільки на його збудування збрали значну суму грошей, але й самі докладають то того рук. До самого останнього часу безплатно працювало з возами 107, а без них 365. В Народнім Домі знайде приміщення бібліотека, читальня, театр, кімната для лікаря і купальня. («Свобода», 4. VIII).

В ГАЛИЧИНІ.

— Як численні бувають москофільські віча. — Вм. Сяноці мало відбутися віче москофільв. Не зважаючи на великі афіші і торговий день, до великої залі, де мало воно відбутись, крім львівських упорядчиків, не з'явився ні один вічевик. («Укр. Голос», з 7 VIII).

— Вистава домового промислу в Рудках. — Заходами п. о. Симеона Кульчицького в Рудках відбулася вистава домового промислу, на якій кожний міг переконатися, як високо стоїть мистецький смак нашого народу. Вистава мала великий успіх. Багато експонатів було продано на місці та пороблено на них замовлення («Укр. Голос» з 7. VIII).

НА ВОЛИНІ, ХОЛМЩИНІ, ПІДЛЯШЦІ ТА ПОЛІССІ.

— Осушка болот на Поліссі. — Технична комісія комунікації і транзиту при Лізі Націй виробила і представила польському урядові проект осушки болот Полісся. Як в нім зазначено, на Поліссі є 1.676.000 гектарів — себ-то 40 відсотків всієї території Полісся — вкритих болотами та трясовинням («За Свободу» з 2. VIII)

— Суд на редактором «Української Громади». 18 серпня ц. р. перед окружним судом в Луцьку відбудуться дві розправи проти відповідального редактора «Української Громади»

п. В. Вишнівського за вміщення статтів, які підпали конфіскації. Суд відмовив обжалованому в покликанню свідків і позбавив його таким чином всяких засобів оборони («Укр. Громада», 7. VIII).

— В Рівному відбулись драматичні курси. — Заходами Ради Т-ва «Просвіта» у Рівному було влаштовано під проводом артиста П. Зінченка тижневі драматичні курси, до яких зголосилося 11 осіб з читалень Рівенщини. Увага була звернена на практичний бік театрального мистецтва, як то: характеристика, приготування ролей, розбір драматичних творів, міміка, дикція, костюмовка, влаштування сцени та декоративна частина. Курсанти працювали щоденно по сім годин. »Укр. Громада», 31. VI).

Серед укр. еміграції.

У ЧЕХІІ.

Новий прийом до Українського Педагогічного Інституту. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі оголосив на 1927-28 шк. рік новий прийом студентів і на I і II курси усіх Відділів Інституту (Історично-Літературний, Математично-Природничий і Музично-Педагогічний). Курс навчання чотирьохрічний, приймаються до Інституту особи з закінченою середньою освітою, і ті, що складуть іспит на матуру в комісії при Інституті. На другий курс приймаються студ. з інших високих шкіл з зарахуванням відповідних іспитів і дальшим складенням необхідних іспитів за I рік.

Навчання в Інституті цілком безплатне. Стипендій для студентів і I і II курсів поки-що не передбачається. Прохання від бажаючих вступити на I курс Інституту вже почали напливати до Інституту. Прохання з документами, короткий життєпис й 3 фотограф. подаються на імя Ректора

Институту (Praha, II, Skolska ul. cis. 8-VI, Ceskoslovenska Republika).

В біжучому році Інститут закінчує 59 студентів. Дипломні іспити розпочалися в початку липня. Особам, що скінчать Інститут, видається диплом яким надається право учительвання в усіх класах середніх шкіл і титул педагога шкіл середньо-шкільного типу.

Новий прийом до Української Гімназії в Празі. Українська реформована реальна гімназія в Празі відкрила новий прийом до всіх існуючих класів гімназії. Прохання приймаються до 31 серпня. Подаються прохання з долученим шкільним свідоцтвом на адресу: Reditelství Ukr. Soukr. ref. real gymnasia, Praha II, ul. Srkolska s. 8, Kanc. Ukr. Regag. Ustavu.

Вступні іспити відбудуться: до I класу — 2 вересня, до II, III, IV, V та VII — 2 і 3 вересня. Навчання починається 5 вересня.

Прохання про допущення до іспиту зрілості (матура) перед іспитовою комісією гімназії належить подати за 3 місяці перед іспитовим реченцем. Найближчий речинець — лютий 1928 р.

Конкурс на відзнаку. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі оголосив конкурс на відзнаку для дипломованих абсолювентів Інституту. Згідно з умовами конкурсу 1) Відзнака мусить бути розміром біля 4-6 см. і виконана не більш як у трьох барвах (рахуючі з тому числі й метали). Рисунок одзнаки може бути виконаний у побільшеному розмірі, але не більше як 2 рази від натуральної величини. 2) Одзнака мусить мати літери: У.В.П.І. якусь емблему, що символізувала б характер школи. 3) За найкращі відзнаки будуть видані премії: I — 200 кч., II — 150 кч., III — 100 кч., 4) До журі конкурсу входить 5 осіб: 2 знавці мистецтва, 1 представник од Сенату Інституту і 2 представ-

ника від студентства. 5) Проекти мусять бути подані (прислани) не пізніше 15 серпня 1927 р. до 12 год. дня до Канцелярії У.А.І. (Прага II, Школьська 8-VI). На проекті мусить бути зазначений девіз автора. Разом із проектом мусить бути поданий закритий конверт із прізвиськом та адресою автора проекту та девізом на конверті. 6) Премійований проект стає власністю Інституту. 7) Непремійовані проекти можуть бути забрані з канцелярії Інституту після розгляду цих проектів. Іногороднім авторам не премійовані проекти будуть повернені поштою.

В Німеччині.

— Український хор «Кобза». Український хор «Кобза», який в своїй минувшині під диригуванням п. Котка, а потім п. Євсєвського здобув собі велику й заслужену популярність на теренах Польщі, виїхав цим літом на концерти до Німеччини. За короткий в порівнянні час перебування свого на теренах Німеччини хор вже відвідав біля 70 більших і менших міст Німеччини, в тому числі і Берлін. Окрім звичайних концертів, в багатьох місцевостях на запрошення місцевих влад, хор влаштував популярні ранні і пополудневі концерти для шкільної молоді і військових частин. Це свідчить про ту популярність, яку хор «Кобза» здобув собі вже рівнож і серед німецького населення. На цілий вересень хор заангажовано до концертних виступів в одному з найбільших берлінських театрів «Вінтергартені», а після вересня хор має дати низку концертів в різних місцевостях Німеччини, користуючись з запрошення концертного бюро Закса, яке в свій час уряджувало в Німеччині концерти хору Копшпя.

В Бразилії.

— Українці в Парані (Бразилія). З листа, уміщеного в «Укр. Ниві» з 5. VI., до-

вдубемося, що частина емігрантів, що виїхали в минулому році до Бразилії, найбільше зосередилися в Парані та навколо неї. Тут не так гаряче, як по інших місцевостях цієї держави та, і підсоння трохи подібне до українського. В Парані ще з давніших часів живе багато українців, переважно з Галичини та Волині. Серед українських установ, які задовольняють потреби паранських українських емігрантів треба згадати товариство імени Т. Шевченка, український театр і церкву, церковні відправи, які виконує український священник автокефаліст. Зараз в штаті Парани йде боротьба між старою і новоприбувшою еміграцією, яка перебрала вже владу до своїх рук і енергійно працює над справою об'єднання всієї української еміграції, провід якої трохи не до останніх часів перебуває під впливом ченців о. о. Василяян. Станиця, пам'ятаючи про трагічну смерть б. п. Головного Отамана Симона Петлюри, готується до урядження панахиди.

В Канаді.

— Участь українців в канадійським святі. — Українці міста Саскатуну взяли чільну участь в святі 60-літнього ювілею конфедерації Канади. В загальнім поході їхав і український віз прибраний канадійськими та українськими прапорами, вінками з квіток та листя, на яким їхала в національних убраннях дівчора з українських шкіл. В концерті взяв участь український балет, який був чи не найліпшою точкою. Інструктора балету п. Пігуляна подякував президент саскачеванського університету («Український Голос», 27. VII).

У Франції.

— Укр. Громада в Шалеті. В неділю 14 серпня с. р. в помешканню Громади відбувся доклад-відчит п. інж.

М. Єремїва, який завітав до гостинної Громади з Парижу. Темою доклада були моменти з недавньої української історії — а саме Центральна Рада. Доклад пройшов дуже добре і зробив величезне враження, як цікавим змістом, так і бездоганною формою своєю.

— Розшукується п. Сотник Якубенко, 20 курія, який виїхав до Франції в 1924 р., Всіх, хто знає місце його перебування, просять повідомити редакцію «Тризуба».

В ПОЛЬЩІ.

— Збори укр. політичної еміграції Тернопільщини. 31 липня с. р. відбулись в м. Тернополі збори укр. політичної еміграції, яка перебуває на Тернопільщині. Збори відчинив уповноважений УЦК п. С. Хоменко. До президії зборів увійшли п. Яковлів (голова) і п. Крамаренко (секретарь). З широкою промовою за зборах виступив п. Хоменко, в якій з'ясував він значіння укр. політичної еміграції в укр. визвольній боротьбі та ознайомив присутніх з діяльністю Укр. Центр. Комітету в Польщі. На його ж пропозицію ухвалили збори заснувати в м. Тернополі Відділ УЦК, до управи якого обрано: головою — п. Хоменка, заступником — п. Поціоркевича, скарбником — п. Єфимчука та секретарем — п. Коваленка. Вставанням з місць збори ушанували пам'ять Голови Директорії і Головного Отамана Військ УНР — Симона Петлюри. Багато уваги збори присвятили справам організаційного характеру, особливу увагу звертаючи на справу самопомоги і справу національного податку. Збори ухвалили рівно ж резолюцію, в якій протестують проти закідів Головному Отаманові в жидівських погромах на Україні.

— «Przegląd Wieszogny» в статті «Сансаційні большевицькі фальшування» приводить

текст листу, який ніби то мав написати п. Президент УНР А. Лівичийкий до п. міністра Сальського і який разом з фотографічним знімками листа п. Токаржевського до п. А. Лівичийкого — умістила комуністична «L'Humanité», яко «документ» в полеміці з п. Чемберленом.

Про цей черговий провокаційний виступ, «Przegląd Wieszerny», пише:

«Пригадує на те, як в свій час одна з парижських газет так досконало виконала фансимальне повіттовань Ернеста Ренана на отримані ніби ним від Ротшильда гроші за одну з історичних його книжок, що Ренан навіть не силкувався спростувати, хоч грошей тих він від Ротшильда ніколи не брав і жадних повіттовань йому не давав».

«Фантастичний лист. Лівичийковичийкого до п. Сальського становить одначе «curiosum», який цікавить головню з огляду на систему кампанії яку провадить Москва з Лондоном і на сітку політичних інтриг, які на цьому тлі розвиває московська пропаганда...»

«Самий текст листа вказує, хіба лише на те, що міг він бути писаний на замовлення большевиків і на ужиток їх інтриги»...

З студентського життя.

— Міжнародня Студентська Конференція, яку скликала знана організація «International Student Service» розпочала свою працю 5-го серпня в Шірсі близько резиденції кантону Grisons — Coire. У Конференції приймають участь понад 200 делегатів, які заступають 31 націю. Від Укр. Студ. («ЦЕСУС») — 3 делегати: др С. Піжанківський (Львів), В. Орелецький (Чернівці) П. Кожевніков (Київ). Відкриття відбулося в Coire в лютеранській катедралі. Того ж дня учасників конференції приймало місто і католицький єпископ. Населення Шірсу зустрічало делегатів привітним салютом і дзвоном. Ділова частина розпочалася рефератом Головного Секретаря Конрада Гостмана «Для чого існує I. S. S.? У понеділок 6-го виголосили реферати в справі «Вимоги, які ставить сучасність до студентства» проф. Галецький (поляк), др. Гарі (Американець) і один співробітник міжнар. бюро праці (японець). За рефератами слідували дискусії, які затягнулися до 9-го. У вівторок др. Гарі зробив доклад на тему «Студент у чужій країні». В середу розпочалася праця комісії.

Зміст.

Париж, неділя, 21 серпня 1927 року — ст. 1. — Д. Г. Криза компартії на Україні — ст. 2. — В. Роман. Політичні «художества» чи «художня» політика — ст. 9. — О. Петренко. Завойовання «русской» культури — ст. 13. — Observer. З міжнароднього життя — ст. 14. — З преси — ст. 17. — В. Слобожанський — Перша руська вистава в Пряшеві — ст. 19. — Хроніка. — З Великої України — ст. 20. — Газетні звістки — ст. 27. — На українських землях — ст. 28. — Серед української еміграції — В Чехії — ст. 29. — В Німеччині — ст. 30. — В Бразилії — ст. 30. — У Канаді — ст. 31. — У Франції — ст. 31. — У Польщі — ст. 31. — З студентського життя — ст. 32.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII.

Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує—Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Imprimerie de Navarre, 5 rue des Gobelins, Paris